Bijlage C.

AMELANDSE PLANTENNAMEN.

door D. Koopmans—Forstmann en A. N. Koopmans.

Bij ons verblijf op Ameland in Juni, tijdens de voorexcursie der N.B.V., in Augustus, gedurende de excursie dezer vereniging, en in December van 1935 verzamelden we een aantal Amelandse volksnamen van planten met medewerking van den heer K. Gouma, duinwachter op Ameland, de hoofden der scholen te Nes en Buren, respectievelijk K. Groenewold en T. Oud en de heren P. Boelens, E. J. Hofker Jzn. en P. Meijer te Nes.

Bij het naslaan van Heukels' „Woordenboek der Nederlandsche volksnamen van planten" bleek omtrent de Amelandse benamingen zeer weinig bekend te zijn. Van onze collectie vonden we slechts terug: flarieboom voor Sambucus nigra, volgens bovenstaand werk ook wel flarie genoemd, haverinen voor Erythraea, stiekel voor Urtica en siepel voor Allium Cepa. Bovendien vonden wij daar nog slechts de naam platsaed voor Polygonum Persicaria, iepernboom voor Ulmus campestris, weite voor Triticum en harmoes voor Equisetum arvense en palustre, ofschoon wij het gehele werk op de Amelandse namen doorzochten. De heer Meijer meldde ons nog, dat weite foutief is. Dit moet zijn „weet", waarbij de ee ongeveer als de Franse è wordt uitgesproken; de naam harmoes had hij nooit vernomen.

Er is een vrij grote overeenkomst tussen de Amelandse benamingen en die van het vasteland van Friesland, doch daar Ameland niet meer tot het Friese taalgebied behoort, worden echt Friese namen, zoals knineblêdden naar de heer Groenewold ons welwillend meedeelde, door de Amelanders niet gebruikt.

De overeenkomst blijkt duidelijk uit de volgende volksnamen: gouden lakens (Ameland) en gouden lekkens (Friesland's vasteland) voor Cheiranthus Cheiri; skapebloemke (A.) en skieppeblom (Fr.) voor Trifolium repens; koebloem (A.) en koublom (Fr.) voor Trifolium pratense, kninebladen (A.) en knineblêdden (Fr.) voor Taraxacum; honnebeien (A.) en hounebeien (Fr.) voor Solanum nigrum; weversbladen (A.) en weversblêdden (Fr.) voor Plantago; bargemelten en bargemelden (A.) en bargemelten (Fr.) voor Atriplex; zuurstallen (A.) en sûrstallen (Fr.) voor Rumex Acetosa. Werd ons de Amelandse naam krabbepoten opgegeven voor Salicornia, voor Friesland geeft het Woordenboek het daarop gelijkende krabbekrûd.

Andere namen zijn volkomen aan elkaar gelijk, zoals keik voor Sinapis arvensis of Raphanistrum Lampsana, erf voor Stellaria media, Bremerheide voor Sarothamnus vulgaris, kladde voor Lappa, stikel voor Cirsium, pinksternagel voor Syringa vulgaris, rinkelbellen voor Alectorolophus, siepel voor Allium Cepa en fiter voor Triticum repens.

Ook is er enige overeenkomst met de benamingen van Texel, Vlieland, Terschelling en Schiermonnikoog. Zo wordt Cardamine pratensis op Texel en Ameland waterbloem genoemd; Lotus corniculatus en uliginosus op beide eilanden schoentjes en muiltjes; Calendula heet op Texel goukes en op Ameland goukebloem en Lappa wordt op beide eilanden als kladde aangeduid. Salix repens heet op Vlieland en Ameland riezen en Chrysanthemum segetum heet op Terschelling volgens Heukels goukebloem, op Ameland wilde goukebloem of wilde goudsbloem. Tenslotte lijkt ook de volksnaam voor Alectorolophus, haantjes en hoentjes, van Schiermonnikoog veel op de naam haantjes en hentjes van Ameland.

Er moet op gewezen worden, dat zelfs in het beperkte gebied van het eiland Ameland verschillen in de volksnamen voorkomen. Zo wordt Trifolium pratense in Nes koebloem genoemd, in Ballum en Buren rode klaver; Bellis heet te Nes meibloemke, te Buren koebloem en de Oostindische kers noemt men te Nes kossen en in Buren kôsten, waarbij de o lang wordt uitgesproken. Vermoedelijk zijn deze woorden verbasteringen van het woord kers.

De meeste namen spreken voor zich. Van haverinen is ons de herkomst niet bekend; zeumertje of zeumerke voor Sonchus arvensis betekent zomertje, doch waarom deze naam gegeven werd, is niet duidelijk.

Een enkele bizonderheid is de volgende, n.l. dat men de vruchten van de aardappel te Nes honappels noemt, te Buren honneappels, en paddestoelen aanduidt met poddepasten te Nes, poddekwasten te Buren en zelfs hoorden we te Ballum de naam poddebasten. Over 't algemeen duidt men gras op 't eiland aan als gês, overeenstemmend in uitspraak met 't Friese gêrs.

De volgende lijst geeft een samenvatting van de door ons verzamelde volksnamen:

Ranunculus acer L.	butterbloem
Cheiranthus Cheiri L.	gouden lakens
Cardamine pratensis L.	waterbloem
Sinapis arvensis L. ..... Raphanistrum Lampsana Gaertn.	keik
Spergula arvensis L.	kleumgês
Stellaria media Cyrillo	erf of túnerf
Tropaeolum maius L.	kossen (in Buren kôsten)
Sarothamnus vulgaris Wimm. ..	bremerheide
Ononis spinosa L.	kattedoorn
Trifolium repens L.	skapebloemke
„ pratense L.	koebloem in Nes; in Ballum en Buren: rode klaver
Lotus spec.	schoentjes en muiltjes
Vicia spec.	laddertjes, trapjes (te Buren wikken)
Vicia Cracca L.	blauwe klaver, klimklaver
Eryngium maritimum L.	blauwe duinstikel
Hedera Helix L.	klimmerboom
Sambucus nigra L.	flarieboom
Bellis perennis L.	meibloemke
Matricaria Chamomilla L.	karmellen
Chrysanthemum segetum L. ..	wilde goukebloem of wilde goudsbloem
Calendula officinalis L.	goukebloem
Lappa minor D.C.	kladden
Cirsium spec.	stikel
Taraxacum officinale Wimmer	kninebladen, peerdebloem
Sonchus arvensis L.	zeumertje of zeumerke
Syringa vulgaris L.	pinksternagel
Erythraea spec.	haverinen

Convolvulus arvensis L.	duvelsnaaigeern
Solanum nigrum L.	honnebeien
Alectorolophus spec.	haantjes en hentjes, rinkelbellen
Armeria vulgaris Willd.	zeebloemke
Plantago maior L.	weversbladen
Plantago lanceolata L.	weversbladen, zwartkoppen
Salicornia herbacea L.	krabbepoten
Atriplex spec.	bargemelten (bargemelden te Buren)
Rumex Acetosa L.	zuurstallen, zuurbladen
Hippophaes rhamnoides L.	hagedoorn
Urtica spec.	stikel
Salix repens L.	riizen (i lang aangehouden)
Triglochin maritima L.	súden
Allium Cepa L.	siepel
Juncus spec.	pêdden
Scirpus spec.	„
Eriophorum polystachyon L. ..	pluimpjes
Carex arenaria L.	dúnkram
Triticum repens L.	fiter
Equisetum spec.	kattestaart

Waar Ameland vroeger tot het Friese taalgebied heeft behoord, hebben we in verschillende woorden, die klaarblijkelijk met het Fries in verband staan, de uitspraak op de voor de Friese taal gebruikelijke wijze weergegeven.